

IN MEMORIAM

80 éve született Kiss Dénes

1935. december 31. - 2013. június 21.

Kiss Dénes költő, író, műfordító egyesületünk tanára volt, s az Őskutatási Fórum állandó, meghívott vendége. Az ő javaslatára és előszavával adtuk ki a Czuczor Gergely - Fogarasi János: a Magyar nyelv szó-tára c. több kötetes munkát.

1999. március 15-én a Miskolci Bölcsész Egyesület kitüntette az Igaz Magyarságért díjjal és az aranygyűrűvel.

2010 májusában a Litea könyvesboltban Kiss Dénes mutatta be a Halotti Beszéd mondattana (Gyárfás Ágnes) c. Miskolci Bölcsész Egyesület kiadásában megjelent művet.

Halála nekünk és az egész nemzetnek nagy vesztesége. Halála évfordulóján Szakonyi Károly írásával köszöntjük a lélekben és műveiben örökéletű költőt, író, tanárt és jó barátot.

(Szerk.)

Szakonyi Károly

KISS DÉNES EMLÉKEZETE

Most lenne nyolcvan éves! Amikor elment, akkor sem látszott rajta a kor, pedig alaposan eltelték az évek. Barátok voltunk több mint ötven esztendeig. Nyár volt, amikor megismertem. Sovány volt, szinte kisfiús, de hiszen fiatalok voltunk ötvenhétben, ötvennyolcban. Dénesnek már jelentek meg művei. Túl volt a kistarcsai internáló táboron, ahová a forradalomban írt verse miatt került. Ötvenhatban Pécsen volt főiskolás, a felkelés lázas óráiban írta a Nemzeti dal hevületét idéző költeményét, ami rögvest megjelent az újságban, a diákok pedig lelkesen szavalták. Az ifjú költő érezhette, hogy hivatásának – későbbben is majd –

fő vonulatával részese lett az eseményeknek. Az internálás meg a kizárás az ország felsőoktatási intézményeiből, a megtorlás pedig csak bizonyossá tette útjának helyes megválasztásában.

Gyári segéd munkás lehetett csupán, és csak évek múlva került jobb helyzetbe, 1960-ben felvették riporternek az Esi Hírlapba, onnan aztán tovább folytatódott újságírói, lapszerkesztői működése. De igazán a verseknek élt.

Mindig is gondoltam, hogy az a csillagállás, ami alatt 1935 fagyos szilveszter éjjelén Pacsán a világra jött, hasonlatos lehetett ahhoz, ami a kis-kőrösi mészáros és korcsmáros otthonában ugyancsak szilveszter éjszakáján született gyermek sorsát meghatározta a haza iránti rajongásban. Hiszen még abban is volt hasonlóság, hogy gyengecskének látva a baba mindjárt el is parentálta, mondván, hogy nem éri meg a reggelt, ahogy a Petrovics fiának sem jósoltak sok napot. De talán éppen ezért lettek bátrak és erősek.

Dénes bátor volt. És erős. A szegénységből magasra emelkedett. Otthoni sorsuk nehéz volt, előtte három, csecsemőkorú kicsiny testvérét temették el szülei, ketten maradtak meg a hűgával. A gimnazista évek alatt motorozott, vitorlázó géppel repült, ejtőernyővel ugrott. Kockáztatott, hogy megismerje képessége határait. Diákkori barátja, Bertha Bulcsu – akiért egész életében a tűzbe ment volna – sokszor emlegette már akkor is látható szenvedélyességét, izzó, ügyekért rajongó természetét. És jelleméből fakadó erkölcsösségét, amellyel már akkor szembekerült a világgal. Örökösen hinni akart valami fontosban, szépben. Hinni a forradalomban. Hinni, hogy a költészet megnesemesíti a világot. Ahogy később is teljes odaadással vetette bele magát a feladatokba, a kapos-

vári Berzsényi Társaság szervezésébe, lapszerkesztésbe, a trianoni szétszabdaltság okozta sebek gyógyításába, a nyelvkutatásba. Az anyanyelv iránti rajongásból a mag különleges, egyedülálló nyelvészkedésébe.

Komolyan vett mindent. Szerelmet, hazafiságot, magyarságot, morált. Olykor túlságosan is szigorúnak láttam ítélezéseiben, de ez volt lírájának a motorja. Nehezen viselte el a lazaságot még a barátságban is. Legfeljebb elnézte, szeretetből. Mondhatnám, a barátság feltétlen megőrzése miatt. Rómában történt, Gyurkoviccsal, vele, hármasban róttuk a várost, tikkadtan a nyári melegtől észre sem vettük, hogy Dénes valahol elmaradt. Keresni kezdtük, egy oszlop árnyékában üldögélt morcosan. „Elhagyatottok, és észre sem vettétek!” mondta szomorúan. Verseiben is megírta. *Elhagyatottak a barátaim.*

Igen, ez volt ő. De ha nem egyezett is mindig, mindenben a véleményünk, soha nem ütköztünk meg. Dénes tapintatos volt a barátaival, elnézte, ha nem követtük mindenben, fontosabb volt a szeretet, a megbecsülés. Hiszen annyira ismertük egymás életét. Emlékszem, amikor megismerte Mártát, a feleségét, és megírta Neki egyik legszebb szerelmes versét. „Lehajoltam egy kavicsért s felemeltem egy csillagot – indultam léha csókokért s szemed örökre megfogott...” Emlékszem gyermekei születésének boldog napjaira, örömeire, de szorongásaira is. A halál mindig foglalkoztatta. Sokszor volt veszélyben az élete, komoly operációkon esett át, félt a haláltól. Mégis, talán utolsó idejében megbékélt vele.

Dolgozott, mindig és sokat dolgozott. Hatvan kötet teszi ki egyik könyvespolcomon az életművét. De talán több is. Az első kötet, a *Porba rajzolt szobafalak* óta a versek, prózák, ifjúsági regények, gyerekversek, tanulmányok sokasága. A nyelvészeti munkák. A költészete mellett erre volt a legbüszkébb, a nyelvi kutatásainak eredményeire. Alighanem akkor kezdett a szavak faggatásába, amikor beleszeretett a finn nyelvbe. Elindult egy ösvényen, nézegette, forgatta a szavak ilyen-olyan értelmét, bár idegen nyelv tudása passzív volt, mint egy alaszakai aranyásó, fáradhatatlan mosta mosta a szó-aranyrögöket, és felhalmozott belőlük egy hatalmas aranyhegyet, nyelvi kutatásainak aranyhegyét.

Hetvenötben József Attila-díjat kapott, s jöttek, ha nem is számosan az elismerések, de 1999-ben a Babérkoszorú díj. A legnagyobb elismerést azonban előadásainak hallgatóságától kapta itthon és külföldön. Többször járt Kanadában, várták, csodálva hallgatták, ismerték verseit.

Igen, a versek. Életműve mégis csak a költészete, szorongásban, dachban, indulatban, hevületben, örömben, játékos kedvben, istenesen vagy kételkedően, hadakozásokban született versei. Játék a szavakkal, harag a világ romlása felett, szerelmes versek a kedveshez, emlékek idézése, belefeledkezés a gyermekkori tájba, vagy fájdalom a veszteségek miatt... a kötetek gazdagságának feltárása most új fényben tünteti fel ezt a költészetet.

Annak idején Bölöni György vette fel az Irodalmi Alapba az állástalan, reménytelen egzisztenciájú költőt. Jót tett vele, mert amikor igazolatáskor a rendőr meglátta az igazolványba ütött pecsétet, hogy a Magyar Népköztársaság Irodalmi Alapja és mellette, hogy: tag, tisztelgett, és szabad volt az út. De így lett szabad az út az írószövetségi tagságra, aztán jött a Berzsényi Társaság, a Magyar Művészeti Akadémia és más tagságok, tisztségek felé. Elnöke volt a Magyar Írók Egyesületének, a Lyukasóra szerkesztőségének, de legfőbbként tagja az egyetemese magyar költészetnek.

Munkái, lezárulva, köztük elsősorban a versek most már az emberiségé. A jövő, ha jobban becsüli majd a költészet, mint manapság, bizonyára meghallja a költő szavait.

A költőét, aki azt írta:

*Majd halhatatlan éjszakákon át
írom én a csillagverseket
Nem hallom, ha felsikolt a nap
a hold zúgását szitálják szelek
Majd láthatatlan egyre járok itt
Szemem fénylik a fűszálakon
Zöld arcomba esnek az esők
Nem moccanok ezt is csak hagyom
Majd halálomra is emlékszem én
Míg végtelen havazáson át
követjük mind jó barátaim
a télbe vesző Isten lábnymát.*

KISS DÉNES RÖVID ÉLETRAJZA

Kiss Dénes, 1935. Szilveszter estjén született, Zala megyében, Pacsa községben. Apja géplakatos, anyja napszámos. Előtte három testvére született, de csak egy napig éltek. Nagykanizsára járt középiskolába. Tizenhat évesen ugrott először ejtőernyővel, majd 17 éves korában „C” vizsgás vitorlázó repülő.

1956-ban lett főiskolás Pécsen. 1957-ben kizárták az ország valamennyi egyeteméről és főiskolájáról, az 1956. október 24-én megjelent *Velünk vagy ellenünk* c. verséért. Két börtönben volt Pécsen, majd Kistarcsára internálták. 1957 novemberétől négy éven át segédmunkás, majd Böllöni György segítségével ösztöndíjat kap, illetve újságíró gyakornok lesz. 1960 nyarától az Esti Hírlap c. napilapnál. Többszöri kérvényezés után sem folytathatta tanulmányait, a MUOSZ által meghirdetett két éves újságíró iskolát végezte el, és mintegy tíz évig dolgozott üzemi lapoknál. A hetvenes évek közepétől a Népszava irodalmi mellékleténél lektor. Később a Magyarok című folyóirat, illetve a Heti Nemzeti Újság főszerkesztője. Volt még a Magyar Fórum főszerkesztő-helyettese és az Új Magyarország olvasó szerkesztője.

1985-től a Berzsenyi Dániel Irodalmi és Művészeti Társaság főtársa. 1996-ban a Magyar Művészeti Akadémia tagjai közé választották.

1997-ben a Trianon Társaság társelnöke, 1998-ban a Kereszténydemokrata Néppárt képviselő jelöltje. 1998-tól a Lyukasóra folyóirat szerkesztőbizottsági tagja. 2000-ben a Trianon Társa-

ság elnöke lett. 2007-től a Magyar Írók Egyesületének elnöke. Számos előadást tartott a magyar nyelvről, a magyarság sorskérdéseiről, történelméről, külföldön és itthon is.

Könyveit a kiadók több mint tíz nívódíjjal jutalmazták. Hat nyelvből fordított, munkáiból kilenc nyelvre fordítottak. Tíz könyvet írt a magyar nyelvről.

2013. elején betegeskedni kezdett, de csak június 4-én (!) vált súlyosabbá állapota. Rövid betegség után, június 21-én hunyt el, Budapesten.

Legutóbbi verseskötete 2013 novemberében jelent meg, *Silányak ideje* címmel, melyet hónapokig tervezett, de már kézbe venni nem tudta.

2014-ben a Kárpát-medencei Vitézi Rend posztumusz vitézzé avatta.

2015. június 6-án megnyílt a nagykanizsai Batthyány Lajos Gimnázium emlékszobája, ahol az iskola más híres tanulóival egyetemben Kiss Dénes személyes emléktárgyai is láthatók.

DÍJAI

- József Attila-díj (1975)
- SZOT-díj (1982)
- A Munka Érdemrend ezüst fokozata (1988)
- Magyar Lajos-díj (1988)
- Az MTI-PRESS tárcapályázatának III. díja (1994)
- A Magyar Írószövetség tárcapályázatának különdíja (1995)
- Kölcsey-díj (1995)
- A Magyar Köztársaság Babérkoszorúja díj (1999)
- Quasimodo-díj (2006)

Kiss Dénes a Trianon Társaság társelnökeként a sárospataki Trianon-emlékoszlop avatásán (Internet)

IN MEMORIAM

Jakab Mária

1989. január 21-én délután hárman üldögéltünk a Szen István utcai kis panellakásunk konyhaasztala körül. Jakab Marika riporter rádiószerkesztő, Dr. Iván Géza mérnök és e sorok írója. Miskolc sivár szellemi arculatáról beszélgettünk a feketekávénk mellett. Marika kezét jellegzetesen csuklóban forgatva mérgesen felpattant.

– Csak beszélgettünk, sápítózunk, de mit kellene tenni!

– Mondtam már, válaszoltam. A bölcsélet, a szelíd tudomány feloldja a göböket, mint lúg a meszes vizet, sőt. Itt tartja gyermekeinket, nem mennek idegen városba tanulni.

– De hogy fogjunk hozzá, mivel kezdjük? kérdezte Iván Géza.

– Várjatok, tartsatok ki. Eszegesetek egy kis sertécsülköt tormával. Mindjárt itt vagyok.

– Békésen nyesegették a főtt csülköt, de amint beléptem a konyhába, máris rám szegeztek tekintetüket.

– Mit skribáltál, kérdezte Marika.

– Egy röplapot, válaszoltam. „A MAGYAR NÉPHEZ SZÓLUNK” ez a címe, mintha a reformkorban lennének.

– Iván Géza felolvasta a rövid szöveget. Ez jó, mondta Marika. Eltette az első oldalt, Iván Géza a másolatot.

Másnap este újra becsengettek. Marika egy csomó másolt ívet hozott üresen vagy aláírásokkal zsúfolva. Iván Géza az egyetemi könyvtárosok aláírásait gyűjtötte össze.

Egy hét alatt híre futott kezdeményezésünknek, s pár hónap múlva Marika már az oktatásról számolt be a rádióban.

Hihetetlen, hogy Jakab Marika nincs többé. Mosolya, jellegzetes rekedtes hangja, szépsége, jósága, okossága kimondhatatlanul hiányzik.

Milyen jó volt vele együtt dolgozni, mikor kitalálta nekem a „Színháztörténeti öt perceket”. Beély Katalinnal együtt műgonddal és odafigyelő szeretettel szerkesztették kis műsorom alá a zenét.

Nem ő hagyta el a Rádiót, a Rádió lett hűtlen hozzá. Azóta Marika minden alkalmat megragadott, hogy a Rádióról írhasson, beszélhessen és képes volt összetartani a hajdani Rádió folyosóján jövő-menő, diskuráló, hol ráérős, hol kutyafutóban integető városi értelmiségeik csapatát. Mellette mindenki jól érezte magát, ő mindenkin segített, de kifinomult intelligenciával megtartotta a minőség és mérték rendjét.

Nem tudok tőle búcsút venni. Most is várom, hogy megcsendüljön a telefon: Szia, Ágika! Jakab Mária vagyok...

Vendégségben a Múzsák Kertjében
60 éves lenne a Miskolci Rádió

Jakab Mária beszélgetett vendégeivel
(Internet)